

ניסן התש"ע

בס"ד

"בין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל" לפרשת שמייני (ע"פ שעורו של הרב אלחנן סמט)

הַרְשֵׁ אֲשֶׁר יִפֹּל מֵהֶם אֶל תּוֹכוֹ כֹּל אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ: (לד) מִכָּל הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יָבֹא עָלָיו מִיִּם יִטְמָא וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל כְּלֵי יִטְמָא: (לה) וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנְּבִלְתֶּם עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִינִיִּים יִתֵּץ טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם: (לו) אַךְ מֵעַן וּבֹרַ מִקּוֹה מִיִּם יִהְיֶה טְהוֹר וְנִגְעַ בְּנִבְלְתֶם יִטְמָא: (לז) וְכִי יִפֹּל מִנְּבִלְתֶּם עַל כָּל זֶרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע טְהוֹר הוּא: (לח) וְכִי יִתֵּן מִיִּם עַל זֶרַע וְנִפֹּל מִנְּבִלְתֶּם עָלָיו טַמָּא הוּא לָכֶם: (לט) וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֹאכְלָה הִנְגַע בְּנִבְלְתָהּ יִטְמָא עַד הָעֶרֶב: (מ) וְהָאֹכֵל מִנְּבִלְתָהּ יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד הָעֶרֶב וְהַנֶּשֶׂא אֶת נִבְלְתָהּ יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד הָעֶרֶב:

5. (מא) וְכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ שֶׁקָּץ הוּא לֹא יֹאכַל: (מב) כֹּל הוֹלֵךְ עַל גַּחוֹן וְכָל הוֹלֵךְ עַל אַרְבַּע עַד כָּל מִרְבֵּה רַגְלִים לְכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ לֹא תֹאכְלוּם כִּי שֶׁקָּץ הֵם: (מג) אֶל תִּשְׁקְצוּ אֶת נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַשְּׂרָץ וְלֹא תִטְמְאוּ בָהֶם וְנִטְמְמֶתֶם בָּם: (מד) כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא תִטְמְאוּ אֶת נִפְשֵׁיכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ הַרְמֵשׁ עַל הָאָרֶץ: (מה) כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאָרֶץ מִצְרַיִם לְהִיִּת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי: (מו) זֹאת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהַעוֹף וְכָל נֶפֶשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׁת בְּמִיִּם וְלָכֶם נֶפֶשׁ הַשְּׂרָצֹת עַל הָאָרֶץ: (מז) לְהַבְדִּיל בֵּין הַטְּמֵא וּבֵין הַטְּהוֹר וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכְלֹת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא תֹאכַל:

3. מי הם בעלי החיים מפריסי הפרסה ומעלי הגרה 2. דברים פרק י"ד

(ד) זאת הבהמה אשר תאכלו: שור, שה כשבים ושה עזים.
(ה) אֵזֶל וְצִבִי וְיַחֲמוֹר וְאִקּוּ וְדִישָׁן וְתֹאזוּ וְזֹמֶר.

3. רמב"ם - הלכות מאכלות אסורות פ"א ה"ח
אין לך כל בהמה וחיה שבעולם שמותר באכילה חוץ מעשרת המינים המנויין בתורה, שלושה מיני בהמה... ושבעה מיני חיה... הן ומיניהן, כגון שור הבר והמריא, שהן ממין השור.

4. אונקלוס

אקו - 'יעלא', ודישון - 'רימא' (=ראם).

1. משמעותם של סימני הטהרה בחיות ובהמות

5. רמב"ם - מורה הנבוכים (ח"ג פרק מ"ח)

ודע כי הסימנים הללו, כלומר מעלה גרה ומפריס פרסה בבהמה, והסנפיר והקשקשת בדגים, אין מציאותן סיבת ההיתר, ולא העדרן סיבת האיסור, אלא הם סימנים להכיר בהם המין המשובח מן המין הגרוע.

6. מסכת חולין דף נט ע"א

כל בהמה שאין לה שיניים למעלה [בחד העליון], בידוע שהיא מעלת גרה ומפרסת פרסה, וטהורה.

1. סדר הפסקות המפרטות את דיני האכילה בפרקנו

1. ויקרא פרק י"א

1. (א) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אַהֲרֹן לֵאמֹר אֲלֶהֶם: (ב) דַּבְּרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחַיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל הָאָרֶץ: (ג) כֹּל מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶת מַעֲלַת גֶּרֶה בְּבַהֲמָה אֹתָהּ תֹאכְלוּ: (ד) אַךְ אֵת זֶה לֹא תֹאכְלוּ מִמַּעֲלֵי הַגֶּרֶה וּמִמִּפְרֶסֶי הַפְּרֶסֶה אֵת הַגִּמְלָה כִּי מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה אֵינְנָה מִפְרִיס טַמָּא הוּא לָכֶם: (ה) וְאֵת הַשֶּׁפֶן כִּי מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא יִפְרִיס טַמָּא הוּא לָכֶם: (ו) וְאֵת הָאֲרֻנְבַת כִּי מַעֲלַת גֶּרֶה הוּא וּפְרֶסֶה לֹא הִפְרִיסָה טַמְאָה הוּא לָכֶם: (ז) וְאֵת הַחֲזִיר כִּי מִפְרִיס פְּרֶסֶה הוּא וְשִׁסְעַת שִׁסְעַת פְּרֶסֶה וְהוּא גֶרֶה לֹא יִגַּר טַמָּא הוּא לָכֶם: (ח) מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלְתֶם לֹא תִגְעוּ טַמְאִים הֵם לָכֶם:

2. (ט) אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמִיִּם כֹּל אֲשֶׁר לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִיִּם בְּיָמִים וּבְנִחְלִים אֹתָם תֹּאכְלוּ: (י) וְכָל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּיָמִים וּבְנִחְלִים מִכָּל שְׂרָץ הַמִּיִּם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בְּמִיִּם שֶׁקָּץ הֵם לָכֶם: (יא) וְשֶׁקָּץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת נִבְלְתֶם תִּשְׁקְצוּ: (יב) כֹּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סַנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמִיִּם שֶׁקָּץ הוּא לָכֶם:

3. (יג) וְאֵת אֵלֶּה תִשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שֶׁקָּץ הֵם אֵת הַנְּשָׂר וְאֵת הַפֶּרֶס וְאֵת הָעֲזֻנָּה: (יד) וְאֵת הַדָּאָה וְאֵת הָאֵיָה לְמִינָהּ: (טו) אֵת כָּל עֶרֶב לְמִינוֹ: (טז) וְאֵת בַּת הַיַּעֲנָה וְאֵת הַתַּחֲמֵס וְאֵת הַשְּׁחָף וְאֵת הַנֶּץ לְמִינָהּ: (יז) וְאֵת הַכּוֹס וְאֵת הַשֶּׁלֶךְ וְאֵת הַיַּנְשׁוּף: (יח) וְאֵת הַתַּנְשַׁמֶת וְאֵת הַקָּאֵת וְאֵת הַרְחֵם: (יט) וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֵת הַדּוֹכִיפַת וְאֵת הָעֶטְלָף:

4. (כ) כֹּל שְׂרָץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע שֶׁקָּץ הוּא לָכֶם: (כא) אַךְ אֵת זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שְׂרָץ הָעוֹף הַהֹלֵךְ עַל אַרְבַּע אֲשֶׁר לֹא {לוז} כְּרָעִים מִמַּעַל לְרַגְלָיו לְנֹתַר בְּהֵן עַל הָאָרֶץ: (כב) אֵת אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֵת הָאֲרָבָה לְמִינוֹ וְאֵת הַסְּלָעִים לְמִינָהּ וְאֵת הַחֲרָגֵל לְמִינָהּ וְאֵת הַחֲגָב לְמִינָהּ: (כג) וְכָל שְׂרָץ הָעוֹף אֲשֶׁר לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקָּץ הוּא לָכֶם:

דיני טומאה: (כד) וְלֹאֲלֶּה תִטְמְאוּ כֹּל הַנְּגַע בְּנִבְלְתֶם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב: (כה) וְכָל הַנֶּשֶׂא מִנְּבִלְתֶּם יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד הָעֶרֶב: (כו) לְכָל הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְרֶסֶת פְּרֶסֶה וְשִׁסְעַת אֵינְנָה שִׁסְעַת וְגֶרֶה אֵינְנָה מַעֲלַת טַמְאִים הֵם לָכֶם כֹּל הַנְּגַע בָּהֶם יִטְמָא: (כז) וְכָל הוֹלֵךְ עַל פָּפוֹ בְּכָל הַחַיָּה הַהֹלֵכַת עַל אַרְבַּע טַמְאִים הֵם לָכֶם כֹּל הַנְּגַע בְּנִבְלְתֶם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב: (כח) וְהַנֶּשֶׂא אֵת נִבְלְתֶם יִכַּבֵּס בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד הָעֶרֶב טַמְאִים הֵמָּה לָכֶם: (כט) וְזֶה לָכֶם הַטַּמָּא בְּשֶׂרֶץ הַשְּׂרָץ עַל הָאָרֶץ הַחֹלֵד וְהַעֲבָר וְהַצָּב לְמִינָהּ: (ל) וְהָאֲנָקָה וְהַכִּפֹּת וְהַלְטָאָה וְהַחֲמוּט וְהַתַּנְשַׁמֶת: (לא) אֵלֶּה הַטַּמְאִים לָכֶם בְּכָל הַשְּׂרָץ כֹּל הַנְּגַע בָּהֶם בְּמֹתֶם יִטְמָא עַד הָעֶרֶב: (לב) וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתֶם יִטְמָא מִכָּל כְּלֵי פְלִי עֵץ אוֹ בָּגֵד אוֹ עוֹר אוֹ שֶׁקָּץ כֹּל כְּלֵי אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם בְּמִיִּם יוֹבֵא וְטַמָּא עַד הָעֶרֶב וְטָהַר: (לג) וְכָל כְּלֵי

ה. מהו האיסור באכילת חלב בהמה טמאה וחיה טמאה ובאכילת ביצת עוף אסור

13. בכורות ה' ע"ב

"היוצא מן הטמא - טמא, והיוצא מן הטהור - טהור".

14. מסכת חולין סד ע"ב

אמר חזקיה: מניין לביצת טמאה [ביצה של עוף טמא] שהיא אסורה מן התורה? שנאמר (ויקרא י"א, טז) 'ואת בת היענה' - וכי בת יש לה ליענה? אלא איזו זו, זו ביצה טמאה.

15. הרמב"ם בהלכות מאכלות אסורות פ"ג

(א) כל מאכל היוצא ממין מן המינין האסורין שלוקין על אכילתן, הרי אותו המאכל אסור באכילה מן התורה. כגון חלב בהמה וחיה הטמאים וביצי עוף ודג הטמאים. שנאמר 'ואת בת היענה' - זו ביצתה. והוא הדין לכל [בעל חיים] האסור כיענה ולכל הדברים הדומין לביצה. (ו) אף על פי שחלב בהמה טמאה וביצי עוף טמא אסורין מן התורה, אין לוקין עליהן, שנאמר 'מבשרם לא תאכלו' - על הבשר הוא לוקה, ואינו לוקה על הביצה ועל החלב.

(א) 'ואת הגמל כי מעלה גרה הוא' - שליט בעולמו יודע שאין לך דבר מעלה גרה וטמא אלא גמל, לפיכך פרט בו הכתוב 'הוא'.

(ב) 'ואת החזיר כי מפריס פרסה הוא' - שליט בעולמו יודע שאין לך דבר שמפריס פרסה וטמא אלא חזיר, לפיכך פרט בו הכתוב 'הוא'.

...אלו הם סימני חיה [טהורה]... רבי דוסא אומר: יש לה קרניים, אי אתה צריך לחזור על טלפיים [כלומר: שהיא מפרסת פרסה].

7. תוספות (ד"ה אלו הן סימני חיה)

"דסבר דחיה טמאה אין לה קרניים".

8. מסכת חולין נט ע"א

"סימני העוף לא נאמרו, אבל אמרו חכמים: כל עוף הדורס טמא".

9. הרמב"ן בפירושו לפסוק יג

והסימן הגדול בעופות הוא הדריסה, שכל עוף הדורס לעולם טמא, כי התורה הרחיקתהו... ונותן אכזריות בלב.

ד. מהו האיסור באכילת בהמות וחיות שאין להן כל סימן

10. רמב"ם - הלכות מאכלות אסורות פ"ב ה"א וה"ב:

מכלל שנאמר (דברים י"ד, ו) 'וכל בהמה מפרסת פרסה ושסעת שסע שתי פרסת מעלת גרה בבהמה, אתה תאכלו' - שומע אני שכל שאינה מעלת גרה ומפרסת פרסה אסורה. לאו הבא מכלל עשה - עשה הוא.

ובגמל ובחזיר ובארנבת ובשפן נאמר (ויקרא י"א, ד; דברים י"ד, ז) 'אך את זה לא תאכלו ממעלי הגרה וממפריסי הפרסה' וגו', הא למדת שהן בלא תעשה, ואף על פי שיש בהן סימן אחד. **וכל שכן שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בה סימן כלל, שאיסור אכילתה בלא תעשה יתר על עשה הבא מכלל אותה תאכלו.**

לפיכך כל האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית - לוקה מן התורה.

11. רמב"ן

לפי דעתי, אינה עולה כהוגן לפי סוגיות התלמוד, שאם כן [שאזהרתן נלמדת מקל וחומר], לא יהא לוקה על שאר בהמה טמאה [חוץ מן הארבע הנזכרות בפירוש בתורה], שאינה באה אלא מדין קל וחומר, שאין מזהירין מן הדין.

והטעם במלקות שאר בהמה טמאה, מפני שאמר הכתוב באיסור השפן - מפני שאינו מפריס פרסה, ובחזיר - מפני שאינו מעלה גרה, אם כן כל שאינו מעלה גרה ומפריס פרסה הוא בשם האיסור הזה [של השפן או של החזיר], אין צורך לקל וחומר כלל.

12. 'נימוקי שמואל'

הנראה בדעתו של הרמב"ן, שמאחר שמבואר בכתוב טעם האיסור, אין צורך לקל וחומר... וכאן פירש טעם הדבר, בוודאי ילפינו [=נלמד מכך] שאם אין לה סימן כלל, דיותר עדיף לאיסורא [ממי שיש לה סימן אחד].